

Н.Ф. Радионова, А.П. Тряпицына // Человек и образование. – 2006. – № 4–5. – С. 8–9.

14. Хафизуллина И.Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / И.Н. Хафизуллина ; Астраханский государственный университет. – Астрахань, 2008. – 22 с.

15. Хафизуллина И.Н. Формирование профессиональной компетентности педагога общеобразовательной школы в работе с детьми с особыми образовательными потребностями / И.Н. Хафизуллина // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. Серия «Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика». – 2007. – Т. 13. – № 1. – С. 83–88.

УДК 378.4

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗМІЩЕННЯ Й ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Каричковський В.Д., к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Інститут екології економіки і права

У статті проаналізовано особливості територіального розміщення й подано оцінку діяльності вищих аграрних навчальних закладів Російської Федерації. На основі аналізу нормативних джерел і науково-педагогічної літератури розглянуто інституційні аспекти діяльності аграрних вищих навчальних закладів Російської Федерації, визначено відносні показники забезпечення агропромислових комплексів аграрними університетами в розрізі федеральних округів. На основі проведеної рейтингової оцінки визначено кращі аграрні заклади з погляду професійної підготовки сучасних фахівців для аграрної сфери.

Ключові слова: аграрний вищий навчальний заклад, Російська Федерація, територіальний розподіл, федеральний округ, рейтингова оцінка.

В статье проанализированы особенности территориального размещения и предоставлена оценка деятельности высших аграрных учебных заведений Российской Федерации. На основе анализа нормативных источников и научно-педагогической литературы рассмотрены институциональные аспекты деятельности аграрных вузов Российской Федерации, определены относительные показатели обеспечения агропромышленных комплексов аграрными университетами в разрезе федеральных округов. На основе проведенной рейтинговой оценки определены лучшие аграрные заведения с точки зрения профессиональной подготовки современных специалистов для аграрной сферы.

Ключевые слова: аграрный вуз, Российская Федерация, территориальное деление, федеральный округ, рейтинговая оценка.

Karychkovskiy V.D. PECULIARITIES OF TERRITORIAL DISTRIBUTION AND ASSESSMENT OF ACTIVITY OF HIGHER AGRARIAN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION

The article analyzes the features of the territorial distribution and assessment of activity of the higher agrarian educational institutions of the Russian Federation. Based on the analysis of normative sources and scientific and pedagogical literature, the institutional aspects of the activities of the agrarian higher educational institutions of the Russian Federation are considered, and relative indicators of the provision of agro-industrial complexes by agrarian universities in the context of federal districts are determined. On the basis of the rating assessment, the best agrarian establishments have been identified in terms of the professional training of modern specialists for the agrarian sphere.

Key words: higher agrarian educational institution, Russian Federation, territorial distribution, federal district, rating evaluation.

Постановка проблеми. Однією з найбільших держав у світі з погляду розміру території є Російська Федерація. При цьому, згідно з даними Росстату, 13% її території становлять сільськогосподарські угіддя. У зв'язку з цим з метою раціонального та ефективного використання ресур-

сів сільського господарства існує потреба у кваліфікованих кадрах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної сфери досліджували такі вчені, як А.В. Антонець, Ю.М. Атаманчук, В.Є. Берека, О.М. Ка-

пітанець, Н.І. Кожемякіна, В.І. Свистун, І.М. Шупта й ін.

Тема сільськогосподарської освіти за кордоном відображена в працях Н.В. Абашкіної, В.Ф. Бондаренко, О.В. Вощевської, С.Г. Заскалети, Ю.О. Соколович-Автуніної, Т.І. Туркот та ін.

Однак у педагогіці професійної освіти залишається малодослідженим питання підготовки майбутніх фахівців для аграрної галузі безпосередньо в контексті порівняльного аналізу.

Постановка завдання. Тому метою статті є дослідження й порівняння територіального розподілу аграрних вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) Російської Федерації в розрізі федеральних округів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Російській Федерації до аграрних зараховують ті вищі навчальні заклади, які є центрами вищої аграрної освіти, здійснюють підготовку фахівців, ведуть наукові дослідження, роблять вагомий внесок у розвиток економіки, науки, техніки й технології агропромислового комплексу. Станом на 1 січня 2016 року на території Російської Федерації функціонує 54 вищі аграрні навчальні заклади [1, с. 4]. Усі вони мають державну форму власності, тобто їх засновником є держава в особі Міністерства сільськогосподарства Російської Федерації на підставі Положення про Міністерство сільськогосподарства Російської Федерації, затвердженого Постановою Уряду Російської Федерації від 12 червня 2008 року № 450, і Розпорядження Уряду Російської Федерації від 22 липня 2006 року № 1041-р. [2; 3]. При цьому Міністерство здійснює повноваження засновника аграрних ВНЗ та, відповідно до Бюджетного кодексу Російської Федерації, здійснює повноваження головного розпорядника коштів федерального бюджету, в тому числі доводить до ВНЗ субсидії на відшкодування нормативних витрат на виконання державного завдання, оформляє дозвіл на відкриття особового рахунку коштів, отриманих від діяльності, що приносить доходи, здійснює контроль за цільовим використанням коштів федерального бюджету, надання звітності, виконання завдань із надання державних послуг.

З метою визначення територіального розташування й особливостей забезпечення аграрних підприємств регіону випускниками вищих аграрних закладів нами проведено групування ВНЗ в розрізі укрупнених адміністративно-територіальних одиниць. У Російській Федерації такими одиницями можуть бути Федеральні округи Російської Федерації.

Указом Президента Російської Федерації «О полномочном представителе Президента Российской Федерации в федеральном округе» від 13 травня 2000 року № 849 розпочато процес упорядкування управління державою по всій вертикалі, поглиблення федералізму [4].

З метою аналізу територіальної забезпеченості агропромислового комплексу відповідних регіонів Російської Федерації вищими аграрними навчальними закладами розглянемо таблицю 1 [5]. Із даних таблиці видно, що федеральні округи представлені різною кількістю вищих аграрних ВНЗ, найбільше їх у Центральному та Приволзькому округах (16 і 13 ВНЗ, відповідно). Територіальний поділ за федеральними округами не передбачає рівномірного розподілу за площею земельних угідь і кількістю населення. Так, наприклад, найбільший за площею території Далекосхідний федеральний округ має найменшу кількість населення – 6,2 млн. чол., а на 6-му за площею Центральному федеральному окрузі проживає найбільше населення – 38,9 млн. чол., що становить більше ніж четверта частина всього населення РФ.

Відомо, що основним ресурсом агропромисловості є земля. У РФ станом на 2015 рік оброблялося близько 186 млн. га сільськогосподарських угідь [6]. При цьому з історичних, демографічних, агрокліматичних та інших факторів частка земель сільськогосподарського призначення для різних регіонів РФ є неоднорідною (таблиця 2). Як видно з таблиці 2, найбільшою площею сільгоспугідь характеризуються Сибірський (56,7 млн. га), Приволзький (55,1 млн. га) та Центральний (33,3 млн. га) федеральні округи.

Основною організаційною одиницею агропромислового виробництва є сільськогосподарське підприємство, що займається виробництвом і реалізацією товарної с.-г. продукції. На сучасному етапі розвитку виробничих і соціальних відносин у сфері агропромисловості характерним складником є інтенсифікація, яка можлива за умов колективного ведення господарської діяльності. Тому великі та середні агропідприємства мають можливість залучення до виробничої діяльності кваліфікованих менеджерів зі знаннями специфіки аграрного виробництва. Власне, таких спеціалістів і готують аграрні ВНЗ.

Розглянемо співвідношення кількості великих і середніх агропідприємств до кількості аграрних ВНЗ в досліджуваних федеральних округах РФ (рис. 1).

З рис. 1 видно значне домінування за вказаним показником Південного феде-

Таблиця 1

Кількість аграрних ВНЗ та населення в розрізі федеральних округів РФ

№ з/п	Федеральний округ	Кількість аграрних ВНЗ	Населення, тис. осіб на 1 січня 2015 р., тис. осіб			Припадає населення на 1 аграрний ВНЗ, тис. осіб		
			усього	У т. ч. міського	У т. ч. сільського	усього	У т. ч. міського	У т. ч. сільського
1	Центральний	16	38944,8	31871,9	7072,9	2434,1	1992,0	442,1
2	Північно-Західний	4	13874,2	11644,1	2203,1	3468,6	2911,0	550,8
3	Приволзький	13	29717,8	21236	8481,8	2286,0	1633,5	652,4
4	Південний	3	14005,5	8800,8	5204,8	4668,5	2933,6	1734,9
5	Північнокавказький	4	9659,1	4743,2	4915,8	2414,8	1185,8	1229,0
6	Уральський	4	12276,2	9934,3	2341,9	3069,1	2483,6	585,5
7	Сибірський	7	19313,9	14039,9	5274	2759,1	2005,7	753,4
8	Далекосхідний	3	6211,4	4685,8	1525,6	2070,5	1561,9	508,5

Таблиця 2

Кількість аграрних ВНЗ та площа с.-г. угідь у розрізі федеральних округів Російської Федерації станом на 1 січня 2016 р.

№ з/п	Федеральний округ	Кількість аграрних ВНЗ	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Припадає на один аграрний ВНЗ, сільськогосподарських угідь, тис. га
1	Центральний	16	33285,2	2080,3
2	Північно-Західний	4	6830,7	1707,7
3	Приволзький	13	55067,8	4236,0
4	Південний	3	31914	10638,0
5	Північнокавказький	4	12094,3	3023,6
6	Уральський	4	16371	4092,8
7	Сибірський	7	56670,7	8095,8
8	Далекосхідний	3	8014	2671,3

рального округу, для якого на 1 аграрний ВНЗ припадає близько 200 великих і середніх с.-г. підприємств. Цей факт, на нашу думку, можна сприймати позитивно, так як майбутні випускники аграрних ВНЗ вказаного регіону мають вищі шанси працевлаштуватися за обраною спеціальністю, порівняно з випускниками аграрних ВНЗ інших регіонів.

Отже, за досліджуваними співвідношеннями регіонального розподілу аграрних ВНЗ істотно виділяється Південний федеральний округ, який характеризується значною кількістю населення, площею сільгоспугідь і кількістю великих і середніх агропідприємств з одночасно малою кількістю аграрних ВНЗ.

Стосовно оцінки якісних показників аграрних ВНЗ Російської Федерації в рамках проекту «Соціальний навігатор» [7] розроблено рейтинг затребуваності аграрних ВНЗ у Російській Федерації у 2016 році. Його складено на основі таких показників, як частка випускників, які отримали направлення на роботу, частка коштів від комерціалізації інтелектуальних продуктів та і-індекс цитування праць співробітників відповідних аграрних ВНЗ.

За розробленим рейтингом лідерами за показниками є Ставропольський ДАУ – перше місце, Кубанський ДАУ – друге,

Донський ДАУ – третє місце. Показовим є те що останні два ВНЗ належать до Південного федерального округу, і, як було нами раніше вказано, він, порівняно з іншими, характеризується низькою кількістю аграрних ВНЗ у розрахунку на кількість населення, площу оброблюваних сільськогосподарських угідь і кількість середніх і великих агропідприємств регіон. Тому можна зробити висновок, що низька кількість за високими освітніми показниками, на що вказують високі рейтингові місця.

За показником «частка випускників, які отримали направлення на роботу» зі стовідсотковим значенням відмічаємо Орловський ДАУ, Тверську ДСГА, Казанський ДАУ, Пермську ДСГА та Горський ДАУ. Найнижчими значеннями цього показника (менше ніж 10%) характеризуються Російський державний аграрний університет – Московська сільськогосподарська академія ім. Тимірязєва – 9,0%, Брянський ДАУ – 5,8%, Санкт-Петербурзька державна академія ветеринарної медицини – 3,9%, В'ятська ДСГА – 1,8%.

Показники рейтингу «частка коштів від комерціалізації інтелектуальних продуктів» та «і-індекс цитування праць співробітників» насамперед характеризують кадровий потенціал викладацьких складів ВНЗ. За першим із показників лідируючі місця по-

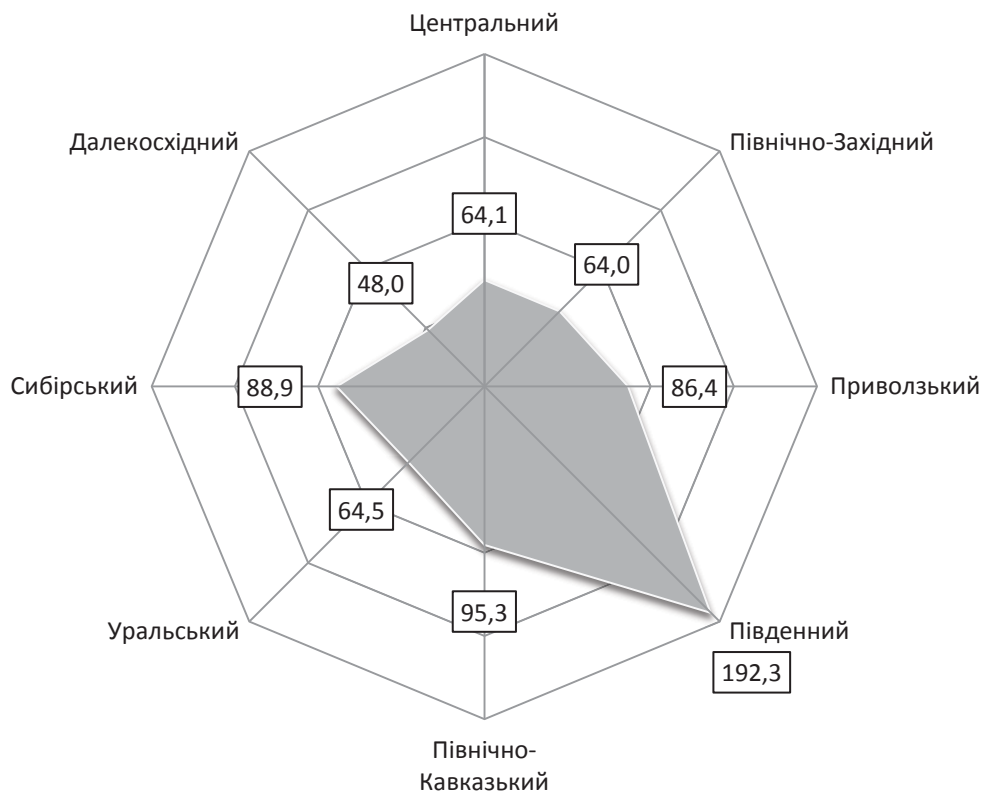

Рис. 1. Припадає середніх і великих агропідприємств на 1 аграрний ВНЗ станом на 1 січня 2016 року в розрізі федеральних округів РФ

Таблиця 3

**Середні значення рейтингових показників аграрних ВНЗ в розрізі
федеральних округів РФ за даними 2016 року**

№ з/п	Федеральний округ	Середні значення за показниками			
		рейтингове місце	частка випускників, які отримали направлення на роботу, %	частка коштів від комерціалізації інтелектуальних продуктів, %	i-індекс цитування праць співробітників ВНЗ
1	ПДФО	4,7	94,33	9,90	17,0
2	УФО	21,8	92,13	9,97	10,33
3	ПрФО	26,8	69,73	7,34	11,08
4	ПКФО	28,0	72,88	8,70	12,00
5	ЦФО	28,7	71,23	7,36	10,43
6	СФО	32,7	72,06	7,47	8,86
7	ДФО	38,7	68,40	6,27	6,67
8	ПЗФО	52,0	27,20	7,20	8,25

сіли в порядку зростання Російський державний аграрний університет – Московська сільськогосподарська академія ім. Тимірязєва, Орловський ДАУ, Білгородський ДАУ, Красноярський ДАУ та Ставропольський ДАУ. Для цих університетів значення показника варіювало від 13,3% до 17,8%. Найнижчі значення показника відмічено в Пермській державній сільськогосподарській академії – 0,6%, Воронежському ДАУ – 3,6%, Костромській державній сільськогосподарській академії – 3,9%.

За показником «i-індексу цитування праць співробітників» трійка лідерів мала такий вигляд: Ставропольський ДАУ – 25, Кубанський ДАУ – 22, Російський державний аграрний університет – Московська сільськогосподарська академія ім. Тимірязєва – 20. Найнижчим значенням індексу, рівним 6, характеризувалися 7 аграрних ВНЗ, причому троє з них представляють Центральний федеральний округ, по одному ВНЗ відмічено в Північно-Західному, Північнокавказькому, Сибірському та Далекосхідному федеральних округах.

Для визначення територіальних закономірностей аграрних ВНЗ Російської Федерації на основі даних таблиці 3 розраховані середні значення визначених показників у розрізі федеральних округів (таблиця 3).

За даними таблиці 3 видно, що найвищі рейтингові показники мають аграрні ВНЗ Південного федерального округу, майже не відстають від них навчальні заклади Уральського федерального округу. З майже рівними значеннями рейтингових показників відмічаємо аграрні ВНЗ Приволзького, Північнокавказького, Центрального та Сибірського федеральних округів. Найнижчими середніми значеннями досліджуваних показників характеризуються навчальні заклади Далекосхідного й Північно-Західного федеральних округів, і якщо за показника-

ми «частка коштів від комерціалізації інтелектуальних продуктів» та «i-індекс цитування праць співробітників» аграрні ВНЗ Північно-Західного федерального округу дещо переважають значення Далекосхідного, то за показником «частка випускників, які отримали направлення на роботу» зі значенням лише 27,2%, навчальні заклади Північно-Західного федерального округу отримали останні позиції в рейтингу аграрних ВНЗ Російської Федерації у 2016 році.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна резюмувати, що система вищої освіти Російської Федерації представлена значною кількістю аграрних ВНЗ. Проте за територіальним розподілом у розрізі федеральних округів існують певні диспропорції. Зокрема, агропромисловий комплекс Південного федерального округу представлений лише 3 аграрними ВНЗ, тоді як указаний регіон є одним із лідерів аграрного виробництва РФ. Проте за якісними показниками аграрні ВНЗ цього округу мають найвищі показники освітньої діяльності, що підтверджено високими рейтинговими оцінками.

На нашу думку, досить актуальним є вивчення й аналіз діяльності кращих аграрних ВНЗ РФ та України в контексті порівняльного аналізу, що буде висвітлено в подальших дослідженнях

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегия развития аграрного образования в Российской Федерации до 2020 г. (проект от 16 марта 2016 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ngma.su/images/news_ris/2016/СТРАТЕГИЯ%20АО_ЦЕЛЕВАЯ%20МОДЕЛЬ_17.03.pdf.
2. О Министерстве сельского хозяйства Российской Федерации : Постановление Правительства РФ от 12 июня 2008 г. № 450 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.garant.ru/12160970/>.

3. Об утверждении перечней федеральных государственных учреждений, находящихся в ведении Минсельхоза России : Распоряжение Правительства Российской Федерации от 22 июля 2006 г. № 1041-р [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://docs.cntd.ru/document/901989467>.

4. О полномочном представителе Президента Российской Федерации в федеральном округе : Указ Президента Российской Федерации от 13 мая 2000 г. № 849 (ред. от 19 июля 2017 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_23329/.

5. Численность населения в регионах России на 1 января 2015 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://regnum.ru/news/1887626.html>.

6. Сведения о наличии и распределении земель в Российской Федерации на 01.01.2016 (в разрезе субъектов Российской Федерации) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [https://rosreestr.ru/upload/Doc/18-upr/Svedeniya_po_f.22_za_2015_god_\(po_subyektam_RF\)_na_sajt.doc](https://rosreestr.ru/upload/Doc/18-upr/Svedeniya_po_f.22_za_2015_god_(po_subyektam_RF)_na_sajt.doc).

7. Рейтинг востребованности вузов в РФ – 2016. Сельскохозяйственные ВУЗы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://vid1.ria.ru/ig/ratings/Agrar-2016.htm>.

УДК 378.147

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Кондратюк О.М., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті порушено проблему використання проектної технології як способу формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Розглянуто можливості застосування проектної технології в межах навчальної дисципліни «Методика викладання освітньої галузі «Математика». Висвітлено особливості організації проектної діяльності студентів на прикладі роботи над змістом модуля «Методика навчання учнів розв'язувати складені сюжетні задачі».

Ключові слова: *проектна технологія, майбутній учитель початкової школи, методико-математична компетентність.*

В статье затронута проблема использования проектной технологии как способа формирования методико-математической компетентности будущих учителей начальной школы. Рассмотрены возможности применения проектной технологии в рамках учебной дисциплины «Методика преподавания образовательной области «Математика». Освещены особенности организации проектной деятельности студентов на примере работы над содержанием модуля «Методика обучения учащихся решению составных сюжетных задач».

Ключевые слова: *проектная технология, будущий учитель начальной школы, методико-математическая компетентность.*

Kondratiuk O.M. PROJECT ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL AS A WAY OF FORMING THEIR METHODOLOGICAL AND MATHEMATICAL COMPETENCE

The article raises the problem of using the project technology as a method of forming methodological and mathematical competence of future teachers of primary school. Within the discipline «Methods of teaching an educational sector «Mathematics»» considered the possibilities of application of the project technology. An example of work on the content of the module «Method of teaching students to solve complex subject tasks» highlighted the peculiarities of the organization of the project activity of the students.

Key words: *project technology, future teacher of primary school, methodical and mathematical competence.*

Постановка проблеми. Орієнтиром змін сучасної вищої освіти є її центрованість на людині, вихованні компетентної особистості, яка використовує знання та вміння для професійної самореалізації, розв'язання професійних педагогічних проблем. Успіх цього завдання значною мірою залежить від якості професійної підготовки

вчителя, в якій домінантою стає практична складова частина, адже «компетентність має практико зорієнтовану спрямованість і виявляється крізь призму особистісних особливостей тільки в процесі діяльності» [4, с. 107].

Однією зі складових частин фахової підготовки майбутніх учителів є їхня мето-